

PICTORIȚA VIORICA BALAN (1918-1993). DESTINUL UNUI ARTIST IEȘEAN

Elena Ivona ARAMĂ

La dispariția artistei Viorica Balan, scriitorul Aurel Leon publica într-un ziar ieșean un articol care se încheia cu o sugestie: „*De altfel în ultima noastră discuție, ea mă rugase să mă gândesc la o reparație a amintirii pictorului Ștefan Hotnog, alt mare modest al artei ieșene, pierdut nu de mult*”. Nu știu dacă este o întâmplare sau destin, la un interval scurt de timp, după realizarea catalogului dedicat pictorului Ștefan Hotnog, s-a ivit prilejul de a face un gest de restituire pentru Viorica Balan. Deși nu am cunoscut-o, am întâlnit multe persoane apropiate artistei, care mi-au povestit lucruri demne de a fi încredințate colii de scris. Acestea îmi sugerau să-i organizez regretatei artiste o expoziție retrospectivă și să realizez un catalog. În documentările mele privitoare la arta ieșeană contemporană, am avut deseori prilejul de a face notații referitoare la Viorica Balan. Prin natura profesiei, am avut prilejul de a-i cunoaște bine și lucrările aflate în depozitul Muzeului de Artă din Iași.

Am avut, de asemenea, ocazia să-i cunosc o parte din creațiile păstrate în colecția familiei, aceasta fiind prilejuită de întâlnirea cu nepoatele artistei. În apartamentul situat în apropierea parcului Copou, i-am văzut lucrurile dragi: fotografiile de familie, pianina, mobilierul pictat, albumele de artă, lucrările de pictură, caietele de schițe, paleta și ultima lucrare. Acesta era, deci, micro-universul în care a creat artista, ceva din atmosfera specifică supraviețuind dispariției persoanei. M-a impresionat dăruirea, pasiunea artistei pentru pictură, adunată într-un număr mare de lucrări. Am fost în atelierele multor artiști unde întotdeauna am apreciat creația lor, care de fapt le oglindește viața.

*

Viorica Rodica Balan s-a născut la Iași, la 4 decembrie 1918, în familia Emma și Nicolae Balan, care locuiau într-o casă spațioasă, situată în strada Păcurari nr. 52. Tatăl său era un medic renumit în lumea ieșeană. Împreună cu fratele său mai mare Aurel, Viorica a primit o educație deosebită și au urmat studii care să le asigure viitorul.

La sugestia părinților s-a înscris la Liceul „Notre Dame de Sion” pe care îl finalizează, cu Diploma de Bacalaureat – Secțiunea Literară. Într-un memoriu de activitate, artista preciza: „Sunt absolventă a Academiei de Arte Frumoase din Iași, Secția Pictură, promoția 1947. După absolvire m-am îndreptat spre cariera artistică, deși în afara acestei facultăți am mai absolvit și Facultatea de Litere – Secția Filologie și Istorie, susținându-mi, în 1943, *Licența în Franceză și Italiană*, iar în 1948 *Licența în Arheologie*. În decursul anilor 1949-1957 am luat parte anual la diverse șantiere arheologice (Sărata Monteoru, Poiana, Traian, Popești, Valea Bistriței (Ceahlău), dar până la urmă m-am orientat către artele plastice”.

La Universitate a cunoscut distinși profesori care au orientat-o spre domeniile Istoriei, Arheologiei și Artei. Absolvirea Academiei de Arte Frumoase din Iași, Secția de Pictură, i-a deschis noi orizonturi. În sesiunea din iulie 1947, i s-a acordat Diploma de licență cu mențiunea „*Cum Laudae*”.

Datorită unor situații familiare speciale, în contextul noului regim politic, a fost nevoită să se încadreze temporar la diferite instituții unde a practicat desenul. Astfel a realizat ilustrație de carte pentru Academia R.P.R. – Filiala Iași, la Secția de Biologie. Aici a colaborat cu profesorul universitar dr. Mihai I. Constantineanu pentru ilustrarea unor tratate științifice, care au fost apreciate cu Premiul „Emil Racoviță”. O altă serie de schițe și desene cu caracter documentar sunt cele întocmite pe Valea Bistriței, care se păstrează astăzi în colecția Muzeului Etnografic al Moldovei din Iași.

După numeroase încercări și așteptări, cu sprijinul unor prieteni, reușește să se încadreze la Școala Populară de Artă din Iași, la catedra de pictură, începând din 1963. Aici avea să funcționeze până în 1976, anul pensionării. Activitatea de dascăl s-a desfășurat în paralel cu cea artistică, în perioada 1956-1987, când a participat la numeroase manifestări expoziționale, saloane anuale, personale, interregionale. Expozițiile personale organizate în Iași, în anii 1966, 1969, 1970, au constituit un prilej de confirmare a talentului său. Chiar dacă uneori a fost marginalizată în cadrul expozițiilor, a continuat să lucreze până la sfârșitul vieții. Era înzestrată nativ cu numeroase calități, în timp dobândind o cultură vastă, iubea în mod deosebit muzica, cunoștea mai multe limbi străine, în special italiană și franceză. Artista avea o personalitate puternică; ea a luptat toată viața încercând să învingă greutățile sociale și materiale.

*

Viorica Balan a realizat o pictură de factură decorativă, unde se remarcă talentul ei de bun desenator și colorist, calități întâlnite și la alte reprezentante feminine din pictura contemporană românească. În colecția familiei s-au păstrat și lucrări din perioada de tinerețe, care ilustrează evoluția pasiunii pentru pictură a artistei. Aceasta a continuat tradiția școlii ieșene, dedicându-și mai tot timpul avut la dispoziție perfecționării sale ca artist.

Lucrările Vioricai Balan dau, în general, o senzație de prospețime, de tactil, având o linie modernă. Culoarea *alla prima*, este așezată în tușe spontane, pe suprafețe mari, dirijate; acestea capătă valoare prin conturul liniilor modulate. Deseori folosește transparențe cromatice, apropiindu-se de tehnica acuarelei. Alteori, întâlnim pasta densă, redând materialitatea lucrurilor. Ea stilizează formele preluate din natură, își organizează spațiul plastic găsind noi soluții constructive, prin linie și culoare; astfel, cu multă sensibilitate, le transfigurează prin sufletul său.

Practicarea desenului pe o perioadă îndelungată se resimte în lucrările sale de pictură. Folosirea liniei pentru delimitarea suprafețelor, analizată comparativ, este asemenea broderiilor costumelor populare românești, unde elementele decorative sunt conturate cu negru. Caietele de schițe realizate în timp, cele câteva lucrări de grafică și ilustrația de carte, o definesc ca o talentată graficiană.

Pictura Vioricai Balan este o artă a bucuriei, a clipei existenței noastre, pe care artista a imortalizat-o în numeroase lucrări reprezentând peisaje montane, marine, urbane, naturi statice, portrete, autoportrete dar care, în majoritate, au rămas necunoscute publicului.

Artista a iubit mult natura. Vacanțele petrecute în locurile preferate la Mare (Agigea, Tuzla) sau la munte (Ceahlău, Gura Humorului, Mănăstirile Agapia și Voroneț) s-au finalizat cu multe lucrări. Regăsim în ele toate anotimpurile, dar mai puțin iarna.

Peisajele marine ne prezintă perspective largi cu maluri stâncoase, golfuri, cherhanale, plaje, bărci trase la mal, sugerate în tușe ample, prin acorduri și contraste cromatice, care redau atmosfera și lumina specifică locurilor. Iașul, ca peisaj, a rămas locul preferat al artistei, reprezentându-i aspecte din Grădina Botanică, Parcul Copou, străzile, florile, monumentele istorice. Deseori ea lucra peisaje privindu-le de la ferestrele apartamentului.

Artista a dialogat cu lucrurile din apropierea sa, pe care le-a transpus în naturile statice: cărțile, jucăriile, instrumente muzicale, florile și fructele anotimpurilor. Numeroase compoziții ne trimit la universul copilăriei, unde o mulțime de personaje sunt prezentate asemenea ilustrațiilor de poveste. Referitor la naturile statice ale artistei, pictorul Liviu Suhar menționa: „Am întâlnit măști de carnaval, obiecte de toaletă, pipe, pălării, ouă, ulcele cu tot felul de flori, fructe și multe alte obiecte care reprezintă regnul vegetal, animale sau segmente ale vieții materiale. Mai puțin sau foarte rar vom remarca preocuparea pictorilor pentru investirea cu meritul de a fi reprezentate, obiectele destinate bucuriei copiilor, ele fiind mijloacele materiale prin care jocul și imaginația se dezvoltă și se modelează, contribuind la educația lor. Opțiunea pictorului pentru anumite obiecte, care vor alcătui aranjamentul unei naturi moarte, reprezintă una din multiplele fațete ale personalității lui umane, ale sensibilității și nevăzutului din ființa sa”.

Deosebit de generoasă, Viorica Balan a dăruit muzeelor din Iași și Botoșani, în anul 1985, lucrări reprezentative din creația ei, asigurându-și astfel o prezență în colecțiile publice, pentru posteritate. Artista a trecut în lumea umbrelor în anul 1993, în aceeași lună în care s-a născut, decembrie, rămânând în amintirea celor apropiați. Viorica Balan, prin creația ei, ocupă un loc binemeritat în arta plastică românească contemporană.

PAINTER VIORICA BALAN (1918-1993).

THE DESTINY OF AN ARTIST OF THE CITY OF IAȘI

(abstract)

Painter Viorica Balan was born in Iași in 1918, as daughter of physician Nicolae Balan. In 1947, she graduated the Academy of Fine Arts in Iași, Section Painting (with the mention "Cum Laudae"). The artist continued her studies, graduating the Faculty of Letters – Section Philology and History, obtaining in 1943 the license diploma in French and Italian and in 1948 the license diploma in Archeology. In the context of the new political regime, installed after 1947, Viorica Balan had to take temporary jobs at the various institutions where she practiced drawing (Institute of Biology, Ethnographic Museum of Moldavia). In 1963 she became a teacher within the painting chair of the Popular Art School of Iași, where she continued teaching until retirement (1976). Viorica Balan created a very decorative painting, which shows her draughtswoman and colorist talent. She was a remarkable representative of the feminine painting of the Romanian contemporary art. In 1985, Viorica Balan donated to the art museums of Iași and Botoșani representative works of her creation, thus assuring a presence for posterity in the public collections.

Fig. 1 - Pictorița Viorica Balan

Fig. 2 – Viorica Balan, împreună cu părinții și fratele

Fig. 3 - Viorica Balan, *Nuferi* (1956)

Fig. 4 - Viorica Balan, *Natură statică*

Fig. 5 – Viorica Balan, Dr. Nicolae Balan, tatăl pictoriței (1943)

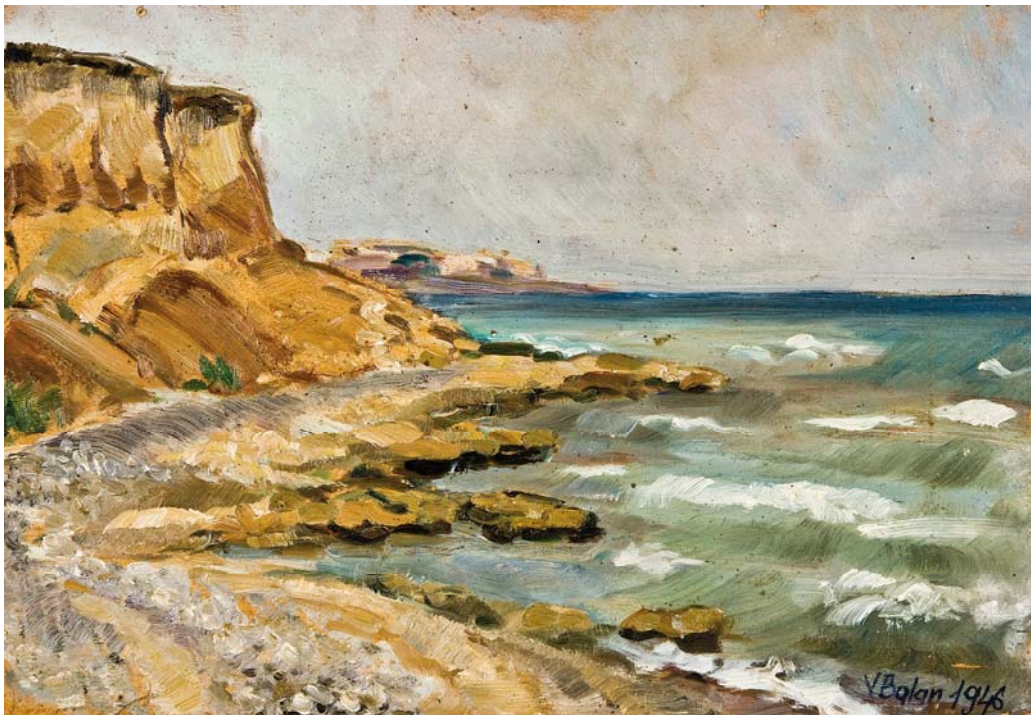

Fig. 5 – Viorica Balan, Plajă la Agigea (1946)